

SCI-CONF.COM.UA

**SCIENCE AND INNOVATION
OF MODERN WORLD**

**PROCEEDINGS OF IV INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 21-23, 2022**

**LONDON
2022**

SCIENCE AND INNOVATION OF MODERN WORLD

Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference

London, United Kingdom

21-23 December 2022

London, United Kingdom

2022

UDC 001.1

The 4th International scientific and practical conference “Science and innovation of modern world” (December 21-23, 2022) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2022. 753 p.

ISBN 978-92-9472-194-5

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science and innovation of modern world. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-innovation-of-modern-world-21-23-12-2022-london-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: london@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 Cognum Publishing House ®

©2022 Authors of the articles

49.	<i>Jumaev Sirojiddin</i>	281
	USE OF PROBLEM EXERCISES IN THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL AND CREATIVE ACTIVITIES OF STUDENTS IN TEACHING MOLECULAR BIOLOGY	
50.	<i>Kononets N., Nestulya S.</i>	287
	STRUCTURAL AND CONTENT MODEL FOR ELECTRONIC STUDY GUIDE ON INFORMATION SYSTEMS AND TECHNOLOGIES AT THE ENTERPRISE	
51.	<i>Ананьян Е. Л.</i>	293
	ДО ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВІЗУАЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА УРОЦІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	
52.	<i>Антоненко І. В.</i>	299
	АСПЕКТИ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ В ОСВІТНІЙ СТРАТЕГІЇ ДИЗАЙН-СТУДІЇ	
53.	<i>Бондаренко В. В.</i>	309
	ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ ТА МІЖПРЕДМЕТНИХ МИСТЕЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НУШ	
54.	<i>Бубін А. О.</i>	314
	ЦІНІСНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	
55.	<i>Бурдяк І., Криськів М.</i>	320
	МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЧАСТКИ В ШКОЛІ	
56.	<i>Время В. А.</i>	329
	ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАНИЖЕНОЇ САМООЦІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
57.	<i>Глобіна Л. В.</i>	335
	ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	
58.	<i>Горшкальова Т. М.</i>	339
	МУЗИКОТЕРАПІЯ, ЯК ЗАСІБ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	
59.	<i>Грігор'єва І. М., Зінченко Н. В., Коломієць Н. Г., Лук'яненко М. М.</i>	346
	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ МАТЕМАТИКИ	
60.	<i>Дардан Т. С., Гудима М. І., Попович А. В., Кульматицька О. Р.</i>	350
	МИСТЕЦТВО І МОЗОК	
61.	<i>Кравчук О., Криськів М.</i>	355
	ЗАСВОЄННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ ТА ПУНКТУАЦІЙНИХ ПРАВИЛ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДІСПРИКМЕТНИКА	

УДК 372.8:811.161

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЧАСТКИ В ШКОЛІ

Бурдяк Ілона

студентка

факультету філології і журналістики

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка

Криськів Мирослава

кандидат педагогічних наук, викладач

кафедри української мови і методики її навчання

Тернопільського національного педагогічного

університету імені Володимира Гнатюка

Анотація. У статті виявлено теоретичні аспекти вивчення орфографії у процесі опрацювання частки; визначено психолінгвістичний та педагогічний фактори під час вивчення орфографії частки у загальноосвітній школі; розглянуто методи формування орфографічних умінь і навичок під час вивчення частки в школі; запропоновано тренувальні вправи, спрямовані на вивчення правописних умінь і навичок під час вивчення частки.

Ключові слова: орфографія, правопис, частка, методи і прийоми навчання, тренувальні вправи.

Одним із стратегічних завдань реформування загальноосвітньої школи, передбаченого Законом про мови, Національною доктриною розвитку освіти в Україні у XXI столітті, стандартом мовної освіти є вивчення української мови та утвердження її як основної форми спілкування. Розроблені на виконання означених документів нові концепції шкільного навчання української мови основну мету цього процесу вбачають у вихованні особистості, наділеної уміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами під час сприйняття висловлювань (слухання й читання), їх

створення (говоріння й письмо) у різних сферах, формах, видах і жанрах, у забезпеченні її всебічної мовленнєвої компетенції.

У сучасному мовознавстві зростає інтерес до вивчення часток. Це пояснюється рядом факторів, серед яких відсутність їх лексикографічного опису, а також зацікавленість вчених-лінгвістів різними напрямками вивчення лінгвістики тексту й теорії функціональної граматики. Незважаючи на те, що частки згадувалися ще у стародавніх граматиках, дискусії щодо граматичного статусу цих функціональних слів тривали до середини ХХ століття. Тоді була виявлена складність і неоднорідність цих слів з точки зору традиційної граматики. У сучасних граматичних дослідженнях проблема класифікації часток, визначення їхніх функцій та міжкатегоріальних відносин становить коло питань, які є досі неповністю вирішеними. Серед цих питань – правопис часток, їх чітка класифікація і визначення.

Проблема навчання частин мови розглядалася вченими різнопланово: у лінгвістичному (Ф. Буслаєв, О. Безпояско, В. Виноградов, І. Вихованець, К. Городенська, М. Греч, А. Загнітко, І. Кучеренко, О. Пешковський, О. Потебня, О. Суник, Л. Щерба та ін.), у психологічному (О. Виготський, І. Зимня, Ю. Пассов, І. Синиця, О. Шахнарович, Н. Юр'єва), лінгводидактичному (М. Вашуленко, Є. Голобородько, Т. Ладиженська, О. Мельничайко, Г. Михайловська, А. Нікітіна, М. Пентилюк, Л. Скуратівський, О. Текучов, Т. Чижова, О. Хорошковська) напрямках. Учені з'ясовували граматичну природу цієї частини мови, виявляли її текстотворчі функції та особливості вживання в різних стилях. Сьогодні досліджено широке коло питань: комунікативні функції часток, функціонування вторинних часток, комунікативні функції модальних часток, класифікація, семантика і функціонування модальних часток, особливості часток як дискурсивних слів, особливості лінгвопоетичного функціонування часток.

У сучасній лінгводидактиці представлено праці вчених, які займалися розробленням методики навчання часток в основній школі. Це дослідження М. Вашуленка, К. Городенської, О. Горошкіної, К. Климової, І. Нагрибельної,

Н. Сіранчук та ін. [2; 3].

Методика роботи над темою «Частка» визначається загальнодидактичними та лінгводидактичними принципами навчання української мови. Спираючись на них, учитель добирає дидактичний навчальний матеріал та методи його вивчення, а також організацію навчання.

У процесі роботи над службовими частинами мови пріоритетними є такі загальнодидактичні принципи: науковості, наступності і перспективності, доступності навчального матеріалу, систематичності та послідовності, наочність, зв'язок із мовленнєвою практикою та ін.

Для навчання часток принцип науковості має важливе значення, бо сприяє всебічному осмисленню і розумінню суті часток, їх місця в системі частин мови, ролі в процесі творення текстів різних стилів.

Принцип науковості передбачає врахування таких методологічних вимог: 1) детального відбору найсуттєвішого змісту навчального матеріалу і забезпечення його усвідомлення; 2) аналізу мовних явищ з різних сторін, установлення смислових і граматичних зв'язків між ними, розгляду граматичних категорій у діалектичній єдності форми, значення і функції. Це становить систему знань про мовну одиницю, зокрема про частку, що впливає із змісту мовленнєвих умінь. Тому, наприклад, під час вивчення часток учні повинні засвоїти не лише відомості з граматики (розмежування часток на загальноновживані, розмовні, просторічні; поняття про семантичні розряди часток), але й стилістики (поняття про стилі мовлення і особливості функціонування в текстах різних стилів часток).

Такий підхід дозволяє ліквідувати прогалини між мінімумом мовних понять, що пропонує підручник, і максимумом мовних явищ, наявних у мовленнєвій практиці учнів. Виходячи з принципу науковості і враховуючи дані лінгвістики попередніх років, необхідно включити у дефініції частки ознайомлення з їх текстотворчою функцією [1, с. 6].

Принцип науковості вимагає й певного відбору лінгвістичних понять для засвоєння учнями. Так, у процесі вивчення теми «Частка» необхідно розкрити

сутність понять «сміслові відтінки» та «відтінки значення» часток і ввести поняття, що впливають із лінгвістичної природи часток:

–семантичні і функціональні розряди часток, особливості їх уживання в реченні та тексті;

–синонімія, антонімія й омонімія часток;

–здатність часток слугувати засобом стильової диференціації;

–семантична структура (значення) багатозначних часток.

Ці поняття становлять наукову базу для розвитку мовленнєвих умінь у процесі вивчення часток, підвищують ефективність роботи з розвитку мовлення учнів.

Уведення зазначених понять допоможе: а) конкретизувати (у методичному плані) шкільне визначення частки як частини мови; б) знайти такі основи для класифікації, які допоможуть точніше з'ясувати значення і функції часток у тексті; в) обґрунтувати можливість для створення алгоритму аналізу часток (у реченні й тексті).

Такий відбір лінгвістичних понять дозволить створити системні знання про частки – теоретичну базу для формування комунікативних умінь, пов'язаних з аналізом і продукуванням текстів різних функціональних стилів.

Отже, системні знання про частку, що відповідають сучасному стану науки і вивчаються на доступному рівні, спонукатимуть учнів до активних пізнавальних дій, створюватимуть у них правильні уявлення про закономірності наукового пізнання. Це сприятиме формуванню мовленнєвих умінь не на інтуїтивному рівні, а на теоретичній основі.

Розуміння педагогом ролі основних методичних засобів навчання (принципів, методів, прийомів) впливає на ефективність навчання часток у курсі української мови.

Важливого значення в роботі над службовими частинами мови набувають форми роботи. Ідеї сучасної української школи полягають в активному упровадженні таких форм навчання, які би сприяли соціалізації учнів, розвивали партнерські стосунки на уроці. Повною мірою таким вимогам

відповідає колективна форма роботи на уроці.

Сучасна українська школа передбачає формування такої мовної особистості, яка би могла вільно комунікувати в різних мовленнєвих ситуаціях. Для цього учні мають вправно складати речення, текст та загалом зв'язно висловлювати власну думку. З цією метою в роботі над частками застосовують інтерактивні форми роботи. Розглянемо детальніше цей аспект.

Під час роботи над частками активно застосовують такі групи вправ:

- аналітичні;
- синтетичні.

Ураховуючи вікові особливості школярі та, дотримуючись принципу віковідповідності ефективною вважається робота засобом виконання вправ за зразком. Вони передбачають репродуктивну діяльність учнів та виконання завдань, методичний апарат яких спрямований на диференціювання службових частин мови.

Пропонуємо ряд вправ, спрямованих на формування в учнів орфографічних умінь та навичок під час вивчення частки на уроках української мови.

Вправа 1. Словниковий диктант.

Абихто, щонеділі, щось, колись, аби з ким, що ж до, все ж гаки, де про що, щонайсильніший, якнайбільше, вже, якраз, майже, хай, тільки, тобто, якби, ось, саме, лиш, аякже, атож, начебто, іди-бо, лому-то, хтозна-скільки, де-небудь, хтозна в якому, деякий, чимало, чималенький, дедалі, будь-що, так-от, щоразу, анізащо, абиде, абияк.

Вправа 2. Запишіть під диктовку, перевірте написання часток.

1. Нудьгу заклітую мою ти розважав-таки два літа. 2. О господи, як то тяжко тії дні минають. 3. А я таки мережать буду тихенько білії листи. 4. Чи то недоля та неволя, чи то літа ті летячі розбили душу? 5. Та все-таки якось жилось. Хоч на чужому, та на полі. 6. Ех, якби-то, якби-то знайшли ге, що там схоронили, не плакали б діти, мати не журилась. 7. Згадай же хто-небудь її на сім світі, – безславному тяжко сей світ покидать. 8. Пологів би, послушав би,

заплакав би з ними. 9. Ну щоб, здавалося, слова. 10. Вранці-рано, в Пилипівку, якраз у неділю, побігла я за водою. 11. Нема з ким тихо розмовляти, ані порадитись. Нема, анікогісінько нема! (З тв. Тараса Шевченка).

Вправа 3. *Випишіть слова і словосполучення в три стовпчики залежно від того, як пишеться частина, що в дужках: а) окремо; б) разом; в) через дефіс, із перших букв записаних слів прочитаєте вислів Чарльза Дарвіна.*

Надихнув(би), стояв (чим)далі, як(таки), еволюція(ж), та(ж) весна, (казна)хто, малограмотний(же), екран мов(би), навчився(таки), айстри(б), розійшлися немов(би), (екс)президент, (не)думав, просить(чи)мало, роби(бо), іншомовний(же), (ні)кого чекати, оглянься(но), чого(ж)таки, іти (якнайшвидше, (будь)який, (ось)коли, шукати (аби)що, скажи(но), грав(би), (ось)де рай, (то)го, (он)який, гадати (що)дня, вибачився(таки), недалеко(б), (он)де краса, отакий(от), епоха(ж).

Вправа 4. *Спішіть, розкриваючи дужки.*

1. Вельможна, панська персона явилася перед Плутона не як (аби)який харпак. 2. В таку щасливу годину Еней (чим)дуж спис розмахав і Турну, гадовому сину, на вічний поминок послав (З тв. Івана Котляревського). 3. (Не)вже задарма стільки сердець горіло до тебе найсвятішою любов'ю? (Не)вже тобі лиш (нт)суїлось діло, що(б) виявило твоїх сап безмірність. 4. Минув тиждень, – усе йшло (як)найліпше (З тв. Івана Франка). 5. Король узяв дівчину (як)панну і винайшов забутий герб якийсь, (не)мов(би)(то) вона таки шляхетна. 6. Часом так, (хтозна)чого він сердився, – його не розбереш. 7. А(би) хоч промінь перейнять єдиний, коли погас огонь в очах співецьких. 8. Думки цвітуть, мов золоті квітки, і хтось (не)мов схиляється до мене (З тв. Лесі Українки). 9. О, дайте грому, о, дайте зливи! – (не)хай (не)сохнуть злотисті гриви (Павло Тичина). 10. Тільки(б) знову іти через гать, тільки(б) слухать твій голос. 11. Воно погасло з останнім стуком, (не)мов(би) іскра в воді, в снігу (З тв. Володимира Сосюри). 12. Іду я шляхом сумно позираю, (не)мов(би) сфінкс у темну далечінь (Микола Зеров). 13. – Бачили що(небудь)? – питаю я їх. – (Ані)чогісінько не бачили! (Остан Вишня). 14. (Де)хто щастям своїм

платив. (де)хто платив сумлінням, (де)хто – золотом золотим, а (де)хто - вельми сумнівним. 15. Кули(б) (не)йшов він, на землі і далі, дощі розмиють слід його сандалій. 16. (Не)вже(ж)таки ніхто (не)женихався? (З тв. Ліни Костенко). 17. (Не)хай серця (не)знають супокою, хай обганяють мрії часу біг, і наша юність буде хай такою, що(б) їй (ні)хто (не)заздрити (не)міг (Василь Симоненко). 18. Зі мною тінь ходила, (не)наче(б)(то) водила по свіжому сліду (Платон Воронько).

Вправа 5. Спишіть, розкриваючи дужки.

1. О, якби в дурні мені (не)пошитись, щоб без свободи (не)міг я лишитись. 2. Бомб це місто (не)боїться, (ні)підступності, (ні)стріл. Хитрих мін (не) застрашиться, (ні) пожежі, (ані)стрільб. (Не)порочність – ось де діамант, а (не)винність – ось священний град (З тв. Григорія Сковороди). 3. Дивлюся на небо та й думку гадаю, чому я (не)сокіл, чому (не)літаю, чому мені. Боже, ти крилець (не)дав? (Михайло Петренко). 4. Я (не)(не)здужаю (ні)вроку, а щось такеє бачить око, і серце жде чогось. 5. Не слухала Катерина (ні)батька, (ні)неньки... Поки слава на все село (не)добрая стала. (Не)зчулася, та й байдуже, що коса покрита, А поки що, (не)хай люде що хотять говорять. Вернулася й раденька, що (ні)хто (не)бачив, (не)журитьея Катерина і гадки (не)має. 6. Забирають за собою і добро і лихо! Забирають, (не)вертають (ні)коли (ні)чого! 7. (Не)женися на багатій, бо вижене з хати, (не)женися на убогій, бо (не) будеш спати. 8. І думу вольную на волю (не)прийде випустить. Сиди і (ні)чогісінько (не)жди! (З тв. Тараса Шевченка). 9. Розвійтеся з вітром, листочки зів'ялі, розвійтеся, як тихе зітхання! (Не)згосні рани, (не)втишені жалі, завмерлеє в серці кохання. 10. (Не)забудь, (не)забудь юних днів, днів весни. 11. В житті мене ти й знать (не)знаєш, Ідеш по вулиці – минаєш, вклонюся – навіть (не)зирнеш і головою (не)кивнеш (З те. Івана Франка). 12. В довгу темную нічку (не)видну, (не)стулю ні на хвильку очей. 13. Красо України, Подолля! Розкинулось мило, (не)дбало, здається, що зроду (не)доля, що горе тебе (не)знавало! (З тв. Лесі Українки).

Вправа 6. Спишіть, розкриваючи дужки.

1. Твої слова, (не)вмиті потом (не)погамовного труда, полинуть (не)потрібним льотом, (не)залишаючи сліда (*Максим Рильський*). 2. Я єсть народ, якого правди сила (ні)ким звойована ще (не)була (*Павло Тичина*). 3. І так розіп'ята – віки, – вогонь буття (не)загасила. (Не)вичерпаний дух який, яка (не)переможна сила! (*Євген Маланюк*). 4 Як (не)вимовне віршами (не)скажеш, чи (не)німою зробиться душа?! 5. Вона в житті зіткнулась з (не)приємністю: хлопчина їй (не)відповів взаємністю. І то чому: бо любить іншу дівчину, а вірність має душу (не)подільчиву. 6. І (не)знецінюйте коштовне, (не)за губіться у юрбі. (Не)промінійте (не)повторне на сто ерзаців у собі. 7. Чи, може, це ввижається мані той (не)сказаний камертон природи, де зорі ясні і де тихі води? (*З тв. Ліни Костенко*).

Доцільним є впровадження конструктивних вправ. Це такі вправи, що передбачають розвиток самостійної навчальної діяльності учнів. Школярі вчаться продукувати власні висловлювання та використовувати при цьому службові частини мови для зв'язування слів.

Оскільки провідними способами інтерактивної взаємодії на уроці є діалог, полілог, полеміка та дискусія, то впровадження конструктивних вправ може мати різні методичні різновиди [4, с. 60]. Педагоги використовують моделювання комунікативних ситуацій як варіант конструктивних вправ.

Крім того, використання інтерактивних форм роботи сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу.

У лінгводидактиці представлено чималий досвід використання інтерактивних засобів навчання. У курсі української мови виділяють наступні: Карусель, Акваріум, Мікрофон, Мозковий штурм, Мозаїка (Ажурна пилка) та ін.

Дослідження системи й методики роботи над орфографією частки дозволило констатувати, що робота над ними регламентується принципами наступності й перспективності. Протягом курсу навчання української мови діти навчаються теоретичних відомостей про частки, формуються навички

диференціювати означену частину мови, визначати їх роль у реченні, формувати орфографічні уміння та навички під час її вивчення. У процесі такої роботи вчитель використовує різні методи й прийоми, зокрема пояснювально-ілюстративні, наочні, метод гранування тощо. Доцільність кожного з них визначається типом виучуваного матеріалу, етапом уроку тощо.

Отже, методика навчання української школи демонструє великий потенціал ефективних засобів навчання для роботи над службовими частинами мови, зокрема частками. Учитель має можливості для вибору тих, що є доцільними в конкретному класі та ефективними на конкретному етапі уроку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варзацька Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2005. № 2. С. 5–19.
2. Загнітко А. Словник часток : матеріали і статті. Донецьк : ДонНУ, 2012. 382 с.
3. Нагрибельна І. А. Проблемно-пізнавальні завдання на уроках української мови (на матеріалі вивчення тем «Сполучник» і «Частка» у функціонально-стилістичному аспекті). Херсон : Сиріус, 2003. 44 с.
4. Педченко С. О. Синкретизм аспектів дослідження модальних часток. *Рідний край*. Полтава : Полтав. нац. педун-т ім. В. Г. Короленка, 2011. № 2(25). С. 59–63.
5. Пентиліук М. І. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах. Київ : Ленвіт, 2000. 264 с.